

A Homo Ludens Hungaricus nyomában

Kriston Vízi József ismert név a játék és játszás iránt érdeklődők körében. A témakörben a szerző rendszeresen publikál. A teljesség igénye nélkül hadd hívjuk itt fel a figyelmet a szerző néhány jelentősebb kiadványára. Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum 2002-ben a Tudós tanárok-tanár tudósok sorozatban jelentette meg *Kiss Áron* című életrajzi- és szemelvénykötetét. A PONT Kiadó 2003 végén adta ki *Közös nyelven Ungon Berken* című művét, melyben a múlt évszázad elejének játéktanulmányaiból ad ízelítőt. A Kecskeméti Lapok Kft. gondozásában 2004-ben jelent meg a *Játékosok, vígságtevők a Duna-Tisza közén* című tanulmánykötete, mellyel bebizonyította, hogy saját műhelyében is találunk közlésre, válogatásra méltót.

Legutóbb ismét a PONT Kiadó jelentetett meg egy válogatáskötetet a játékkutató etnográfus tollából, amely mintegy elegye és szintézise a fenti két kiadványnak. Várakozásunknak megfelelően megtalálhatjuk benne a nagy elődök előtti főhajtást éppúgy, mint az empirikus kutatásokon alapuló szaktudományos közleményeket.

A kötet írásában újra és újra felbukkan Kecskemét: az az inspiráló szellemi közeg, amelyben a szerző – elsősorban a *Szórakoténusz Játékmúzeum és Műhely* vezetőjeként – végérvényesen eljegyezte magát a játék és játszás történetének, jelenének és jövőjének ügyével. A játékkutató etnográfia maga is közösségszervező ambíciót és képességet, mélyen megélt – már-már gyermeki – játékoságot, nyitottságot, könnyedséget követel meg művelőjétől, s Kriston Vízi József kötetének lapjait forgatva szinte kézzelfogható ez az attitűd. A szerző képes ötvözni a tudományos alaposítást a széles nagyközönség igényeinek megfelelő közérthetőséggel, elhivatottsággal képes a közös ügy iránti mozgósító erővé konvertálni. E tevékenység fontosságáról maga a szerző is vall előszavában: „Az évek folyamán meggyőződhettem, hogy mind többen vannak, akik a 'felőtt élet megéléséhez' is nélkülözhetetlen játék/játszás fontosságát nem csupán 'eredendő jókedvük' kisugárzásával – hanem tudásukkal is hirdetik.” (6. p.)

A tanulmánykötetből nyilvánvalóvá válik: a hagyományos játékok leírása, utókorra hagyományozása nem globalizálódó, elidegenedő világunk sziszifuszi értékmentő kísérleteként jelent meg a 20. század végén. Kiss Áron 110 évvel ezelőtt megjelent *Magyar gyermekjáték-gyűjteménye* ugyanezt a nemes célt szolgálta. Nyilván nem véletlen ugyanakkor, hogy korunkban újra égető szükség támadt rögzíteni és közös emlékezetünkbe idézni azt a hagyománykincset, amelyet Kiss Áron pedagógiai, filozófiai, etnográfiai kitekintést sem nélkülöző alpművében ránk bízott.

A játékkultúra története ugyanakkor nemcsak játékleírások, elméleti összefoglalók együttese. A folyamatosan változó szervezeti keretek között megvalósuló kutatások, a szellemi műhelyek kialakulása és finanszírozása is hozzátartoznak a tudománytörténet kulisszáihoz. Ebbe a világba enged bepillantást egy rövid korszakot vizsgálva *A magyarországi játékkultúra állami támogatása a 19. század második felében* című írás.

Kriston Vízi József munkájában nemcsak a régmúlt nagyjait idézi meg, hanem méltó terjedelmet szentel a közelmúlt gyermekjáték-kutatóinak is. Míg az előbbiekre Kiss Áron vagy Bellosics Bálint, az utóbbiakra Kresz Mária (1919-1989) a példa. Utóbit személyes hangvétellé, mégis tudományosan alapos írásban idézi meg a szerző. „Bízunk abban, hogy Kresz Mária – tanítványai és követői láttán örömmel, amúgy pedig inkább elnézően – mosolyog a messzeségből.” (31.p) Ugyancsak alapos csoport-

képet kapunk a játékkutató néprajzosok zárt, de annál aktívabb köréről a *Játékvízió – körkép egy kötet apropóján* című zárótanulmányban.

A szerző nemcsak tanulmányíróként, de terepi kutatóként is betekintést enged műhelyébe: az *Útmutató a gyermekjátékok gyűjtéséhez* című írásában például az adatközlők megkeresésén, a játékok, játszási szokások tipizálásán át az életkori sajátosságok játék-szokásokra gyakorolt szerepéig kapunk útmutatót. Ennek gyakorlati alkalmazását követhetjük nyomon *A játszó gyermek Halason* vagy a *Játék és szórákozás Pusztafaluban* című dolgozatban.

Kriston Vízi József – bevezetőnkben már megidéztük – műveinek egyik legjellemzőbb sajátossága egyszersmind értéke, hogy konkrét példákon keresztül ismerteti meg a különböző játékformákkal. Versikék, kották, szemléltető rajzok, fényképek vagy éppen a *Hintaformák és a hintázás szokásai Közép-Kelet-Európában* című cikk hozza közel az olvasókhöz a témát, s világít rá a kutatás, rögzítés, elemzés fontosságára.

Összegezőként megállapíthatjuk, hogy Kriston Vízi József munkája igazán sokszínű, térben és időben is hosszú utat bejáró tanulmánykötet. Az írások keletkezése között eltelt több mint 20 év (1981-2003) éppúgy széles időszavat jelöl ki, mint a téma-választás (19-21. század) időintervalluma. A recenzensben felmerülő egyetlen hiányérzet talán az éppen a sokszínűségből fakadó inkoherencia, mely a nagyon különböző témájú és stílusú írások között érzékelhető. Fenti összefoglalónk egyszerre kísérlet egyfajta csoportosításra, valamint elismerő főhajtás a mindenkor Homo Ludens Hungaricus és annak ismerője, kutatója, újraélesztője előtt.

SZONTAGH PÁL

Kriston Vízi József: Homo Ludens Hungaricus – Néprajzi játéktanulmányok. Bp.: PONT Kiadó, 2005.